

YTTRANDE

Ks 2015/0281

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över Riksantikvarieämbetets rapport Farokonventionen - Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde

Svenska kyrkan lämnar följande remissvar på Riksantikvarieämbetets rapport. Svaret fokuserar i första hand på de frågor som direkt berör eller relaterar till Svenska kyrkans ansvar som förvaltare av Sveriges största sammanhängande kulturarv.

SAMMANFATTANDE SYNPKUNKTER

- Svenska kyrkan instämmer i Riksantikvarieämbetets rekommendation att Farokonventionen bör ratificeras av Sverige och är beredd att ta ett gemensamt ansvar för en eventuell implementering.
- Begreppet offentlig kulturmiljöförvaltning bör definieras närmare, liksom hur förändrade rollfördelningar mellan offentliga, ideella och privata verksamheter kan inverka på konventionens implementering.
- Det framgår inte i rapporten att en stor del av den samlade kulturarvsexpertisen idag återfinns utanför den offentliga förvaltningen, varav inom det kyrkoantikvariska området Svenska kyrkan med tiden har byggt upp en betydande kompetens.
- Förutom besöksmålssektorns och kulturfastigheternas ekonomiska värden, bör den kulturarvsinriktade byggsektorn liksom anslutande näringar och deras betydelse för samhällsekonomin, framhållas.
- En utförligare analys bör utföras över vad ett genomförande av konventionen kan ge för konsekvenser för värderings- och urvalsarbetet, med särskilt fokus på Riksantikvarieämbetets egen plattform för kulturhistorisk värdering och urval.

ÖVERGRIPANDE SYNPKUNKTER

Genom sin nästan tusenåriga historia, rikstäckande organisation och verksamhet förvaltar Svenska kyrkan en betydande del av det nationella kulturarvet. Den grundläggande indelningen och basen i församlingarna medför att Svenska kyrkan är delaktig i och medskapare till många av landets lokala kulturarv, såväl de materiella som de immateriella.

Svenska kyrkan har i ett flertal dokument slagit fast betydelsen av det kyrkliga kulturarvet för den kyrkliga verksamheten och för samhället i sin helhet. I kyrkostyrelsens villkor för kyrkoantikvarisk ersättning (fastställda 2012, reviderade 2013) framgår att det kyrkliga kulturarvet tillhör alla och att det är en samhällsresurs som ska bevaras, användas och utvecklas. Betydelsen av det kyrkliga kulturarvet som resurs för samhället har sedan utvecklats i rapporten Ett rum öppet för alla, vilken lämnades till regeringen inför kontrollstationen 2014. Vidare har Farokonventionens många förtjänster

som en progressiv och samhällstillvänd kulturarvskonvention redan uppmärksammats av Svenska kyrkan, bland annat i det nationella projektet Utvärdering av karaktäriseringar och prioriteringar med anslutande rapporter (2009-10).

Svenska kyrkan anser därmed att Farokonventionen är ett betydelsefullt redskap i ett framtidsytande och förnyat kulturarvsarbete med betoning på bland annat demokratiska rättigheter, delaktighet och samhällsgemenskap samt på kulturarvet som resurs för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Därför är det mycket positivt att regeringen gett Riksantikvarieämbetet uppdraget att utreda Sveriges eventuella ratificering av konventionen.

Det underlag som Rikantikvarieämbetet lämnat till regeringen är av hög kvalitet och genomlyser utförligt konventionens olika aspekter och de konsekvenser som ett eventuellt genomförande i Sverige kan innebära. Svenska kyrkan delar de flesta slutsatser som dras i rapporten och instämmer i att konventionen bör ratificeras av Sverige. Vidare är Svenska kyrkan angelägen om att delta i ett eventuellt implementeringsarbete, särskilt i tillämpningen av den del som hanterar det kyrkliga kulturarvet.

Nedan lämnas under respektive rubriker övriga synpunkter och kommentarer till utredningen, där Svenska kyrkan i vissa fall kan ha kompletterande eller avvikande uppfattningar.

DEN OFFENTLIGA KULTURMILJÖFÖRVALTNINGEN

Enligt Riksantikvarieämbetet har rapporten "fokuserat på de teman som har relevans för svensk offentlig kulturarvspraxis och för de offentliga myndigheter och institutioner som arbetar inom området" (s 13). På sidorna 101-106 finns ett helt avsnitt kallat "Den offentliga kulturmiljöförvaltningens arbete med frågor rörande det civila samhället och övriga samhällsaktörer". Avsnittet förefaller utgå från konventionens tredje sektion om hur ansvaret mellan offentlighet och allmänhet kan organiseras. Det framgår dock inte hur Riksantikvarieämbetet definierar den offentliga kulturmiljöförvaltningen, vilket arbete som betraktas som offentligt och vilket som inte ses som offentligt. Många av de experter som idag är verksamma inom kulturmiljöområdet arbetar på uppdrag som konsulter, i egen verksamhet, som anställda inom näringsliv och på museer eller andra institutioner (se nedan). Uppdragsgivarna kan exempelvis vara myndigheter, institutioner, organisationer, samfund eller vinstdrivande företag. De medel som bekostar uppdragsverksamheten kan vara allmänna, privata eller ha blandad härkomst. Detta innebär sammantaget att det inom kulturarvsområdet numera är svårt att dra gränsen mellan offentlig, ideell och privat verksamhet. Vid en eventuell implementering av konventionen bör detta ha betydelse för organiserandet av ansvaret och för relationer och rollfördelning mellan olika parter. Detta förhållande borde ha analyserats utförligare av Riksantikvarieämbetet.

EXPERTER INOM KULTURARVSOMRÅDET

Riksantikvarieämbetet gör i rapporten en omfattande genomgång av relationen mellan de experter eller professionella som är "verksamma inom den offentliga kulturarvsförvaltningen" (s. 93 ff) och allmänheten eller medborgarna. Svenska kyrkan instämmer i vikten av en ökad dialog och stärkt medborgarinflytande i kulturarvsprocesserna, vilket är en av konventionens viktigaste aspekter. Dock måste också påpekas och som framgår ovan att en stor del av den samlade expertisen idag inte återfinns i den offentliga förvaltningen utan i näringslivet och i andra institutioner eller organisationer. Svenska kyrkan har efter relationsförändringen med staten byggt upp en betydande egen kompetens inom kulturarvsområdet och en mycket stor del av den kyrkoantikvariska expertisen återfinns idag inom den egna organisationen. Många av de övriga professionellt verksamma arbetar som uppdragstagare inom företag, museer eller andra institutioner. Samtidigt har de statliga myndigheternas kyrkoantikvariska expertis med tiden decimerats. Denna förändring bör beaktas vid en eventuell implementering av konventionen.

BETYDELSEN FÖR EKONOMIN

Svenska kyrkan instämmer i att intäkterna från besöksmåturismen och även de ekonomiska värdena i kulturarvsfastigheter (s. 38) utgör viktiga komponenter i kulturmiljöernas samlade värden och att detta har stor betydelse för samhällsekonomin. Förutom dessa aspekter behöver även betonas att kulturarvsarbetet medför betydande inkomster och arbetstillfällen för byggsektorn och andra näringar och hantverk, specialiserade på kulturarvsentreprenad, förvaltning och relaterade verksamheter.

VÄRDERING OCH URVAL

Rikantikvarieämbetet slutförde i början av året rapporten "Plattform Kulturhistorisk värdering och urval", vilken sägs utgöra en rekommendation för hur värderings- och urvalsarbete bör utföras. Enligt Rikantikvarieämbetet vänder sig plattformen främst till yrkesverksamma inom det offentliga kulturarvsarbetet, men även till privata och ideella aktörer. Farokonventionen betonar i artikel 12 vikten av det publika deltagandet i värdering och urvalsarbete, vilket även Rikantikvarieämbetet i den remitterade rapporten diskuterar på flera ställen. Svenska kyrkan instämmer i att en ratificering av Farokonventionen rimligtvis borde få konsekvenser för samtliga aktörers arbete med värdering och urval av kulturarv. Dock nämns inte Rikantikvarieämbetets plattform överhuvudtaget i remissen, medan en rad övriga projekt och arbeten som sker inom myndigheten tas upp. Svenska kyrkan anser att Rikantikvarieämbetet borde ha gjort en mer omfattande konsekvensanalys av vad en ratificering kan innebära för värderings- och urvalsarbetet, med särskilt fokus på konsekvenserna för den plattform som myndigheten själv tagit fram.

Uppsala den 26 juni 2015

På kyrkostyrelsens vägnar

Wanja Lundby-Wedin
1:e vice ordförande

Anders Granberg
Avdelningschef